

aforizmi o glumi i glumcima

milovan vitezović

- I
Antičke koturne nam ukazuju da je gluma izdignut život.
- II
Samo dobrom ulogom savremeni glumac se, u gledaočevim očima, podiže na visinu koturni.
- III
Glumac Molijer je dobro znao šta je pisac Molijer hteo da kaže. Ali je pisac Molijer verovao u neslućene mogućnosti svog glumca – Molijera.
- IV
Onda: Ko je taj što igra pred kraljem? Danas: Zar je Molijer igrao pred nekim kraljem?
- V
»Hm! Hm!« – reče Hamlet.
- VI
Kada je Hamlet prvi put izgovorio: »Biti ili ne biti«... aplaudirao je sam Šekspir.
- VII
Služeći se tuđim mišljenjem samo glumac može ostati svoj!
- VIII
Nacionalne drame zavise od nacionalne podele!
- IX
U drami glumac je stožer koji se kreće.
- X
Glumac je sam svoj instrument koga valja znati i za sopstveni pojas zadenu-ti!
- XI
Veština režije nije samo u tome da ponudi glumcu najbolja rešenja za ostvarenje uloge, već da ga i uveri da je on sam do tih rešenja i došao.
- XII
Svetlo scene postaje pravo tek pod glumčevim unutrašnjim svetlom koje senči lik koji donosi.
- XIII
Za razliku od putne rampe, stvorićeš živ lik ako predeš uvek spuštenu pozorišnu rampu.

antropologija i pozorište

monik bori

Odnosi antropologije i pozorišta XX veka neposredno se pokazuju kroz prisustvo čitavog jednog rečnika, koji govori o obredu, mitu, kolektivnim predstavama, kulturnoj praksi, u savremenom kritičkom diskursu i savremenoj pozorišnoj analizi. . . Sve je to izraz jednog šireg fenomena: današnji kritički diskurs preplavljen je manje ili više vulgarizovanom terminologijom pozajmljenom iz društvenih nauka, kao što su antropologija, sociologija ili psihoanaliza. Još je značajniji odjek tih referencija u samoj pozorišnoj praksi. Zapravo, svi ti pokušaji, kroz koje se u pozorištu XX veka potvrđuje namera da se pozorišni čin ponovo učini simboličkom delatnošću obrednog tipa, postavljaju pravo pitanje o odnosima antropologije i pozorišta.

Ti odnosi se ne bi mogli analizirati kroz neposredni uticaj pojedinih teorijskih tekstova ili antropoloških istraživanja pojedinih pozorišnih iskustava, čak i ako je rastuća vulgarizacija antropološkog diskursa, posebno šezdesetih godina, u velikoj meri pothranjivala mnoge od njih. Pre je posredi jedan kulturni i društveni fenomen, karakterističan za naše doba, gde se antropološki diskurs i pozorišna istraživanja sreću u zajedničkom prostoru: prostoru preispitivanja čoveka, modusa njegove egzistencije i uloge simboličke delatnosti.

FASCINACIJA DRUGIM I KATEGORIJA PRIMITIVNOG (PRVOBITNOG)

Prestiž savremene antropologije, duboki odjeci njenog diskursa utkani su u tradiciju naše nasleđene kulture, u tu sklonost ka nekom »drugde« i u fascinaciju Drugim, prisutne u zapadnoj misli i književnosti od XVI veka. Od renesanse, »antievropski« mislilac, u kome već tinja nečista savest, u dodiru s drugim civilizacijama oseća čežnju za izgubljenim rajem, i već, kako to naglašava Resler, »daleko od toga da ih prezire, on od njih očekuje rešenja, uzore, na osnovu kojih bi složena, pozna i istrošena civilizacija čiji je on deo mogla da bude regenerisana«. ¹ U političkoj misli XVIII veka, »Drugde« služi kao oslonac kritici društva i velike teme: sloboda, jednakost, bratstvo pojaviće se u okviru razmišljanja o egzotičnim društvima. Pol Azar ističe da se takav pokret uvek javljao uporedo s *krizom* evropske svesti. ²

Antropolog XX veka sam sebi iz više razloga smatra naslednikom te tradicije. Kao proizvod jedne civilizacije opterećene osećanjem krivice, pojava antropologija je vezana za kolonizatorski Zapad i za njegovu grizu savesti; Levi-Stros ide čak tako daleko da kaže »da je sama njegova egzistencija shvatljiva jedino kao pokušaj iskupljenja«. ³ Vezan za svoju civilizaciju, obeležen žigom njenog osećanja krivice i nečiste savesti, antropolog, posvećujući sve svoje snage izučavanju drugih društava, time vrši izbor koji implicira izvesnu uzdržanost prema sopstvenoj grupi. ⁴ A kako, u tom otvaranju Drugom, u iskupljivanju susreta s tim Drugim koji se prilikom kolonizacije događa u vidu nasilja, izbeći u potpunosti iskušenje da se tom Drugom pripišu sve moguće vrline? Uprkos stalnom nastojanju da se održi nekakva *objektivnost* koja treba da odriče vrednost uzora pojedinim društvima, ⁵ fantazmi o jednom idealizovanom prvobitnom društvu, bliskom fundamentalnim željama, ne prestaju da prožimaju savremenu antropologiju, kao odjek onih vremena kad se sanjalo o jednakosti i slobodi Indijanaca. Upravo ta antropologija puna nostalgije fascinira jedno pozorište opsednuto kategorijom prvobitnog, koje gleda ka nekom »drugde« i ka Drugom u pokušaju da nađe leka krizi pozorišnih formi koja se u isti mah doživljava kao kriza celokupne zapadne kulture.

MISAO I UZORI IZVORA

Tako su savremena antropologija i savremeno pozorište podjednako opsednuti mišlju o vremenu, koja je misao o prošlosti i o izvorima. Od početka ovog veka, izvan estetičkih i ideoloških razmimoilaženja, već se naslućuje da se većina pozorišnih teoretičara u velikoj meri slaže u pogledu nužnosti *vraćanja izvorima*. Bilo da je reč o pokušaju pozivanja na neko kulturno »drugde« (Meksiko, Istok ili Afrika), ili o valorizaciji naše zapadne tradicije (grčko pozorište, srednjovekovno ili elizabetansko pozorište), te forme se uvek doživljavaju kao primerni uzori jednog prvobitnog pozorišta, koje je posedovalo ili sačuvalo vrline izvorne umetnosti, jedine zbilja kreativne. Pitanje izvora pojavljuje se u samom središtu dijalektike Starog i Novog, ili, pak, pothranjuje želju za radikalnim raskidom sa sadašnjosti. Vraćanje izvorom čak dobija oblik putovanja ka prostorima koji imaju prestiž izvora, kao putešestvija ka iskonskom koja su, sa četrdeset godina razmaka, ostvarili Arto (put u Meksiko) i Bruk (put u Afriku).

Nije li ta misao o stvaralačkoj punoći korena upravo vizija vremena, koju antropologija otkriva u svojim analizama divlje misli? Pred tim društvima koja ne tematizuju vreme kao istoriju niti nastajanje kao progres, već periodično iznova artikulišu aktuelni poredak na osnovu »ponovo pronađenog vremena« činova što utemeljuju poreklo, kako bi antropologija i dalje definisala čoveka jedino istoričnošću? Stavljanje u pitanje zapadnog mita o Progresu takođe neprestano isplivava na površinu u savremenoj antropologiji. ⁷ Suočena s drukčijom mišlju o vremenu, naša »civilizacija« je možda samo ono što je odvučlo čoveka daleko od svih korena. . .

U ime te vrednosti korenā počinje suđenje sadašnjosti, protiv koje se pozivaju vrline prošlosti. Među njima je prva izgubljena *autentičnost*.

IZGUBLJENA AUTENTIČNOST

Za antropologa je upravo autentičnost ono što naša etatiistička evropska društva više ne poseduju. Levi-Stros se služi tim pojmom za određivanje samih granica oblasti antropologije, pošto autentičnost definiše